
ADVIES

Verslag 2024 van het Comité van Klimaatdeskundigen waarin de stand van zaken en een evaluatie wordt opgemaakt van de bijdrage van het Brussels overheidsbeleid aan de klimaatdoelstellingen

Aanvrager

Comité van Klimaatdeskundigen

Aanvraag ontvangen op

19-02-24

Advies aangenomen door de Raad voor
het Leefmilieu op

18-03-24

Vooraf

Het jaarverslag van het Comité van Klimaatdeskundigen (hierna "het Comité"), bedoeld in artikel 1.5.1 van de ordonnantie van 2 mei 2013 houdende het Brussels Wetboek van Lucht, Klimaat en Energiebeheersing, moet de bijdrage van het gewestelijk overheidsbeleid aan de klimaatdoelstellingen op middellange en lange termijn, bedoeld in de artikelen 1.2.2 en 1.2.3 van voornoemde ordonnantie van 2 mei 2013, evalueren en op basis van deze evaluatie aanbevelingen aan de Regering bevatten. Dit verslag moet ook betrekking hebben op de naleving van de beginselen bedoeld in artikel 1.2.5 en artikel 1.4.2 van voornoemde ordonnantie en op de naleving van het beginsel van onschadelijkheid, volgens hetwelk geen enkele maatregel van de gewestelijke overheden de klimaatdoelstellingen op middellange en lange termijn bedoeld in de artikelen 1.2.2 en 1.2.3 van voornoemde ordonnantie mag ondermijnen.

Het uitbrengen van een advies door de Raad voor het Leefmilieu (hierna "de Raad") over dit verslag is voorzien in artikel 15, §1 van het besluit van de Executieve van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van 15 maart 1990 houdende de regeling van de oprichting de samenstelling en de werking van de Raad voor het Leefmilieu voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Na ontvangst van het advies van de Raad stelt het Comité zijn verslag en het advies van de Raad voor het Leefmilieu uiterlijk op 31 maart gelijktijdig ter hand van de Regering en het Parlement.

Advies

1. Algemene beschouwing

De Raad dankt het Comité voor zijn werkzaamheden, die een kwalitatief hoogstaand verslag hebben opgeleverd. **De Raad** is echter van mening dat het verslag moeilijk te begrijpen is en slechts een inleiding vormt op het gewestelijke klimaatbeleid door basisbeginselen en algemene thema's die in silo's worden behandeld in een context te plaatsen, zonder echt te beantwoorden aan de hoofddoelstelling, namelijk de evaluatie van het Brusselse gewestelijke klimaatbeleid.

De Raad is namelijk van mening dat in het verslag duidelijker zou kunnen worden aangegeven welke concrete aanbevelingen (en de problemen waarop deze aanbevelingen inspelen) volgens het Comité het meest urgent zijn en met voorrang moeten worden uitgevoerd gelet op hun positieve impact op broeikasgasemissies, energiestrategie, governance, ruimtelijke ordening, biodiversiteit en milieu-ongelijkheden. Het element van klimaatnood lijkt niet sterk genoeg aanwezig in het rapport, ook al is het Comité van klimaatdeskundigen volgens **de Raad** een "crisiscomité".

Zoals hierboven aangegeven, is **de Raad** nog steeds van mening dat het verslag, naast de aanbevelingen, een echte evaluatie van het door de gewestregering gevoerde beleid moet bevatten. Een van de belangrijkste taken van het Comité is immers een standpunt in te nemen over de werkzaamheden van de Regering. De lezers van het verslag zouden dus in staat moeten zijn om, in precieze en directe bewoordingen, te begrijpen op welke actieterreinen de regering al dan niet effectief op de gewestelijke klimaatdoelstellingen reageert.

Idealiter zou **de Raad** willen dat het volgende verslag van het Comité een samenvattende lijst zou bevatten van de klimaatbeleidsinitiatieven van de regering, met hun verwachte timing, hun evolutie in de tijd (en over het laatste jaar als het verslag jaarlijks blijft verschijnen), met een kwalitatieve en ook kwantitatieve (wanneer dit mogelijk is) beoordeling voor elk van de initiatieven.

Het opstellen van een dergelijke samenvattende lijst zou veel eenvoudiger zijn als de gewestelijke overheden een soort dashboard ter beschikking zouden stellen van het Comité en de burgers, dat zou dienen als gekwantificeerde thermometer van de voortgang van de maatregelen op elk gewestelijk actiegebied en elke vector in de transitie, om zo een verband tussen de ingevoerde maatregelen en de waargenomen resultaten te leggen.

De Raad dringt erop aan dat, om doeltreffend te zijn, een dergelijk dashboard (evenals de aanbevelingen van het Comité en zijn evaluatie van het gewestelijk klimaatbeleid) moet kunnen steunen op een kwantificering van de maatregelen van de regering en de emissies van de verschillende sectoren, in het bijzonder in termen van koolstofbudget. Bovendien herinnert **de Raad** de regering eraan dat een kwantitatieve beoordeling van het klimaatbeleid noodzakelijk is om ervoor te zorgen dat de gekwantificeerde emissiereductiedoelstellingen worden behaald, evenals andere doelstellingen die in het klimaatbeleid zijn vastgelegd. Om deze emissiereductiedoelstellingen daadwerkelijk te behalen, moet de verdeling van het koolstofbudget over de verschillende sectoren en gebieden tussen nu en 2030 en 2050 regelmatig worden geëvalueerd. Aangezien het Comité zelf aangeeft niet over het mandaat of de middelen te beschikken om een dergelijke methodologie voor de opvolging van het klimaatbeleid op basis van kwalitatieve en kwantitatieve criteria te ontwikkelen, vraagt **de Raad** aan de regering om hiervan een prioriteit te maken.

De Raad herinnert de regering er ook aan dat een aantal bestaande atlanten, kaarten, enz. als basis voor dit dashboard kunnen dienen en dat de gegevens die door het BISA, Leefmilieu Brussel, Brussel Mobiliteit en het Planbureau worden verzameld en geanalyseerd nuttig aangewend moeten worden, met een zekere popularisering indien nodig. In de context van de institutionele lasagne van Brussel, waar al te vaak dubbel werk wordt gedaan of werk wordt uitgevoerd dat uiteindelijk niet wordt verspreid en bestudeerd, is het van essentieel belang om ervoor te zorgen dat de menselijke en financiële middelen rationeel en doeltreffend worden gebruikt. **De Raad** is van mening dat in het verslag zelf vaker naar de teksten van de verschillende betrokken gewestelijke organen moet worden verwezen. In het bijzonder betreurt **de Raad** het gebrek aan de studies die door Innoviris gesubsidieerd worden, en beveelt aan om meer te verwijzen naar de bron van gegevens en interpretaties die deel uitmaken van het verslag.

Op basis van het verslag lijkt het **de Raad** duidelijk dat het Comité van mening is dat grote - culturele, maatschappelijke, technische en economische - veranderingen nodig zijn om de strijd tegen klimaatverandering succesvol te voeren. **De Raad** beveelt het Comité dan ook aan om duidelijker in kaart te brengen welke industrieën, gedragingen, levensstijlen en consumptiepatronen in de eerste plaats verband houden met klimaatveranderingsverschijnselen, en hoe deze in de gewestelijke context kunnen worden aangepast.

Hetzelfde geldt voor de veranderingen die nodig zijn in de gewestelijke structuren zelf : het verslag zou duidelijker kunnen aangeven of en hoe de administratieve en organisatorische complexiteit van de verschillende gewestelijke overheidsactoren een doeltreffende uitvoering van de verschillende gewestelijke klimaatbeleidsmaatregelen in de weg staat. De aanbevelingen betreffende de Brusselse politiek-bestuurlijke structuur zouden ook ruimer kunnen/moeten zijn (nieuwe opdrachtcentrales, ...) dan deze die worden beoogd (fusies en administratieve vereenvoudigingen).

De Raad is van mening dat in het verslag ook meer de nadruk moet worden gelegd op het belang van een gedeelde algemene visie en samenwerking tussen de verschillende besturen, gebaseerd op regelmatige uitwisselingen en een rationalisering van de door de besturen uitgevoerde studies.

In dit verband benadrukt **de Raad** ook het belang van het versterken en reorganiseren van overheidsdiensten om hen de middelen te geven om al hun huidige en toekomstige opdrachten uit te voeren, en dit op meer transversale en minder sectorale wijze. Op het gebied van mobiliteit, ruimtelijke ordening, bescherming van de biodiversiteit en energie zijn sterke en flexibele overheidsdiensten nodig om de uitstoot van broeikasgassen te helpen verminderen en een rechtvaardige transitie te waarborgen. Overheidsdiensten zorgen ervoor dat het milieubeleid eerlijk en op lange termijn wordt uitgevoerd. Het gebrek aan middelen verhindert soms dat de gewenste ambitieniveaus worden behaald en dat concrete actieplannen worden uitgevoerd.

De Raad merkt op dat de verschillende modellen van participatief overleg over klimaat en leefmilieu in de ruime zin, die de laatste jaren in Brussel zijn ontstaan (Burgervergadering voor het Klimaat, parlementaire overlegcommissies, het project "Brussel in transitie : jongeren in actie" van het Jongerenforum JES, enz.) in het verslag ontbreken. Werden deze bestudeerd? Het Comité zou deze projecten onder de aandacht kunnen brengen om te voorkomen dat opnieuw middelen worden geïnvesteerd in de publicatie van verslagen die uiteindelijk geen enkel doelpubliek bereiken.

De Raad moet vaststellen dat bijna alle bovenstaande beschouwingen herhalingen zijn van het advies van **de Raad** over het evaluatieverslag van het Comité van het jaar voordien. **De Raad** is zich bewust van de beperkte middelen en tijd van de leden van het Comité en roept de regering en het Comité op om het nut van één enkel jaarverslag over alle gewestelijke klimaatbeleidslijnen in vraag te durven stellen, in plaats van *ad hoc* vragen en beslissingen te kunnen bestuderen en beantwoorden.

De Raad verzoekt het Comité en de regering tevens de nodige inspanningen te leveren om het verslag van het Comité openbaar te maken, zodat de burgers op de hoogte van de daarin vervatte aanbevelingen en conclusies zouden zijn.

Bij wijze van voorbeeld heeft **de Raad** bij dit advies een grafische samenvatting van het verslag van het Comité gevoegd, die door het secretariaat van **de Raad** werd opgesteld. Het zou nuttig kunnen zijn om bij toekomstige verslagen van het Comité een soortgelijke samenvatting te voegen om de leesbaarheid van de informatie in het verslag te vergroten (het huidige rapport is met 66 bladzijden enigszins moeilijk te "verteren").

1.1 Biodiversiteit

De Raad is van mening dat het verslag specifieker kan zijn in zijn aanbevelingen over biodiversiteit, in het bijzonder over het belang van water en het blauwe netwerk voor de ontwikkeling van biodiversiteit, en hoe deze kwestie beter in de gewestelijke planning moet worden geïntegreerd.

De Raad merkt op dat de bodem en het bruine netwerk lijken te ontbreken als belangrijke hefboom voor biodiversiteit. Het zou relevant zijn om dit in het volgende verslag op te nemen.

De Raad merkt op dat het verslag niet ingaat op de effecten van elektromagnetische golven op levende organismen (bijv. insecten).

1.2 Energie en stedenbouwkunde

De Raad is van mening dat het verslag dieper en op een meer geïntegreerde manier zou kunnen ingaan op de circulariteit van materialen en hulpbronnen (bijv. afvalstoffen, water, enz.), indirecte emissies in verband met bouw/sloop, en levenscyclusanalyses van materialen en hulpbronnen.

De Raad waardeert het dat in het verslag aandacht wordt besteed aan gedragsfactoren in het beleid ter vermindering van de emissies van gebouwen, in samenhang met beleid ter ondersteuning van renovatie. Rekening houden met het gebruik is van essentieel belang, en het is jammer dat in het verslag geen concrete maatregelen op dit gebied worden voorgesteld. Er zouden bijvoorbeeld bewustmakingscampagnes over goede praktijken in het energiebeheer van gebouwen kunnen worden gevoerd.

1.3 Klimatologische situatie van het Gewest

De Raad vindt dat de specifieke klimaatgevolgen voor steden te weinig aandacht krijgen in het verslag. De micro-klimatologische effecten die te wijten zijn aan de specifieke kenmerken van steden zouden meer moeten worden bestudeerd.

De Raad wijst nogmaals op het belang van studies op het terrein en de feitelijke bodemtoestand om de bevindingen uit modellen die op satellietbeelden gebaseerd zijn, te verifiëren (wet bulb globe temperature enz.). De temperaturen van binnenterreinen van huizenblokken kunnen sterk verschillen van plaats tot plaats, ook al lijken de blokken vergelijkbaar op basis van satellietbeelden. De temperatuurgegevens en -metingen die in het verslag van het Comité worden gebruikt en die niet op de feitelijke bodemtoestand zijn gebaseerd, weerspiegelen derhalve mogelijk niet de werkelijke situatie.

2. Bijzondere beschouwingen

2.1 Inleidend hoofdstuk

Op pagina 11, met betrekking tot de grafieken van het geboortecijfer, vraagt **de Raad** zich af welke wetenschappelijke referenties er zijn om de correlatie te ondersteunen tussen een laag of negatief geboortecijfer en de volgende 3 elementen : " een hoog opleidingsniveau, een goede gezondheidszorg en, in het bijzonder, meer respect voor de rechten van vrouwen in alle aspecten van het private en publieke sociale leven". Wat wordt met respect voor de rechten van vrouwen bedoeld ?

Op pagina 12 van het verslag staat dat "Dit tegelijkertijd ook de armste landen zijn waar deze drie belangrijke factoren (onderwijs, gezondheid en vrouwenrechten) vaak te wensen overlaten. Dat betekent dat zelfs op het vlak van demografie het kapitalisme en ongelijkheid zijn die als belangrijkste vectoren naar voor komen. Armoede en de gevolgen van ervan kunnen slechts naar behoren worden bestreden als werk wordt gemaakt van een eerlijke en inclusieve wereldeconomie". **De Raad** is van mening dat het gebruik van de term "kapitalisme" ongepast is. Het belangrijkste probleem dat in deze paragraaf wordt benadrukt, is de slechte verdeling van rijkdom. Een trend die steeds duidelijker wordt. Een minder gepolitiseerde formulering zou derhalve welkom zijn ("Dat betekent dat het zelfs op het vlak van demografie de ongelijke verdeling van rijkdom is die als belangrijkste vector naar voor komt").

Op pagina 13 van het verslag wordt ingegaan op de complexe politieke structuur en bestuur van het Gewest, die veel energie en mankracht vergen, en wordt het Gewest aangespoord om de handen in elkaar te slaan met bestuursdeskundigen om de staat van het bestuur te durven evalueren en zo de impact en doeltreffendheid ervan te verbeteren bij het aanpakken van alle ecologische en maatschappelijke uitdagingen. Aangezien de rationalisering van de publieke sector een politieke kwestie is die door de verschillende politieke partijen verschillend wordt bekeken, beveelt **de Raad** aan dat het Comité de wetenschappelijke basis waarop het zijn standpunt baseert duidelijk zou maken en zou verduidelijken wie de "bestuursdeskundigen" zijn. **De Raad** merkt ook op dat fusies niet altijd een bron van vereenvoudiging zijn ; er bestaan andere oplossingen die moeten worden geanalyseerd (gemeenschappelijke opdrachtcentrales met geavanceerde milieuclausules, fysieke groepering van diensten, gemeenschappelijke diensten, vooral op technische gebieden waar er weinig interne deskundigen zijn (bijv. datacenters), denktanks die met verschillende instellingen moeten worden georganiseerd om gemeenschappelijke problemen aan te pakken en oplossingen te zoeken, deskundigen die tegelijkertijd in verschillende structuren kunnen werken, enz.).

2.2 Biodiversiteit

De Raad neemt er nota van dat het Comité van deskundigen voorstelt biodiversiteit te definiëren als "de hoeveelheid levende organismen die zich autonoom ontwikkelen in het Gewest" (blz. 36).

De definitie moet op zijn minst de begrippen diversiteit, variatie en soortenrijkdom bevatten. De bovenstaande definitie is nogal vaag als ze op zichzelf wordt gelezen. Er is uitleg nodig (zoals op pagina 36) om alle aspecten te begrijpen. Het risico bestaat dat lezers alleen deze korte definitie zouden lezen en gebruiken. De eenvoudige term "kwantiteit" dekt niet het hele veld : hij verwijst zowel naar de hoeveelheid soorten (diversiteit), als naar de hoeveelheid levende wezens binnen een soort en de hoeveelheid biomassa (in staat om ecosystemen te regenereren).

De Raad plaatst ook vraagtekens bij het gebruik van de term "autonoom". Menselijke interventie en ondersteuning van de biodiversiteit (door aanplant, herintroductie van soorten, trofische herwildering) kunnen nodig zijn. Autonomie impliceert echter zelfvoorziening. Het beginsel van autonomie zou derhalve trofische herwildering of ecologisch beheer kunnen uitsluiten. De soorten zelf worden bovendien gekenmerkt door hun wederzijdse afhankelijkheid.

De Raad stelt derhalve voor dat het verslag zich zou baseren op de definitie van het IPCC: "De verscheidenheid aan levende organismen zowel van terrestrische als mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische complexen waar ze deel van uitmaken; dit omvat de diversiteit zowel binnen als tussen soorten en ecosystemen" (VN, 1992). Het concept van genetische en ook functionele biodiversiteit zou ingezet moeten worden.

2.3 Sociale en milieu-ongelijkheden

In afdeling 5.4.1 van het verslag worden de 4 soorten milieuongelijkheden als volgt opgesomd :

- De ongelijke verdeling van de milieukwaliteit tussen de verschillende sociale groepen
- De ongelijke invloed van verschillende sociale groepen op het milieu
- Het ongelijke effect van milieubeleid op de verschillende sociale groepen
- Het ongelijke vermogen van verschillende sociale groepen om te handelen.

Vervolgens staat er op blz. 42 dat het Comité voorstelt om zich te concentreren op de kwestie van de ongelijke verdeling van de milieukwaliteit tussen verschillende sociale groepen om te onderzoeken hoe het overheidsbeleid hier iets aan kan doen.

Het Comité richt zich derhalve vooral op de eerste vorm van milieuongelijkheid. De andere vormen van ongelijkheid zijn echter essentiële elementen van een rechtvaardige transitie. **De Raad** beveelt aan om deze elementen in toekomstige jaarverslagen verder uit te werken. Dit is nodig om te zien welke groepen de meeste ondersteuning nodig hebben bij een transitie, en om middelen op dit gebied te prioriteren. Het is ook nodig om de sociale effecten van het huidige beleid te onderzoeken, zodat toekomstig beleid ervan kan leren en kan worden aangepast. Het renovatiebeleid van België en de bijbehorende subsidies zijn hier een goed voorbeeld van: er is aangetoond dat 65% van de renovatiesubsidies naar huishoudens met een hoog inkomen gaat die ook zonder de subsidies zouden hebben gerenoveerd.¹

De Raad merkt op dat een belangrijk element van sociale rechtvaardigheid het concept "energiearmoede" is, dat in het verslag lijkt te ontbreken. In een context waarin grootschalige renovatie van het gebouwenbestand noodzakelijk is, is het bijzonder belangrijk te benadrukken dat momenteel 27,4% van de huishoudens in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te lijden heeft onder energiearmoede (gemeten energiearmoede = 12,4%, verborgen energiearmoede = 12,3% en waargenomen energiearmoede = 5%)². Het is van essentieel belang om deze groep in de renovatiestrategie te ondersteunen, zodat de kloof niet groter zou worden.

3. Formele beschouwingen

De Raad merkt op dat onder meer op bladzijde 43 van het verslag (samenvatting van de milieurisico's) de begeleidende grafieken en legenda's onleesbaar zijn.

*
* *

Bijlage: Samenvatting van het Verslag 2024 van het Comité van Klimaatdeskundigen opgesteld door het Secretariaat van de Raad voor het Leefmilieu

¹ <https://www.itinera.team/nl/publicaties/rapporten/renovatiebeleid-belgie-weinig-impact-en-te-veel-free-riders>

² <https://leefmilieu.brussels/burgers/diensten-en-aanvragen/advies-en-begeleiding/energiearmoede-het-brussels-gewest-begrijpen-en-bestrijden>

1. ALGEMENE INLEIDING

Overshoot day is de dag van het jaar waarop de mensheid alle natuurlijke hulpbronnen heeft verbruikt die de aarde in één jaar kan regenereren.

Inhaaldag in België in 2023: 26 maart.

Als de hele wereld zou leven zoals de Belgen, zouden we 4 planeten nodig hebben.

In feite zouden we moeten leven als de armste bevolkingen om binnen de planetaire grenzen te blijven met 8 miljard mensen op aarde.

STIJGINGEN:

ongelijkheden	economische groei
energieverbruik	eigendom
landgebruik	uitstoten
ontbossing	afval

3 oorzaken van de sociale en milieucrisis

- ↳ kapitalisme
- ↳ consumptie
- ↳ wereldbevolking

die veroorzaken

"Een rechtvaardige transitie is niet mogelijk zonder een transitie naar een rechtvaardige economie."

Léo Van Broeck,
Voorzitter van het Comité van Klimaatdeskundigen

WAAROM SPELEN ONTWIKKELDE LANDEN ZOALS BELGIË EEN CRUCIALE ROL IN DE STRIJD TEGEN DE OPWARMING VAN DE AARDE?

Landen met lage geboortecijfers hebben ook een hoog opleidingsniveau, efficiënte gezondheidszorgstelsels en meer respect voor vrouwenrechten. Deze sociale factoren beïnvloeden het milieugedrag: een beter begrip van klimaatproblemen, kleinere gezinnen en duurzamere consumptiepraktijken helpen allemaal om de druk op natuurlijke hulpbronnen te verlichten en de uitstoot van broeikasgassen te verminderen.

3 belangrijke sociale factoren om de rol van de ontwikkelde landen te begrijpen

- ↳ opleidingsniveau
- ↳ gezondheidszorg
- ↳ respect voor vrouwenrechten

NOOD AAN EEN FUNCTIEOVERSCHRIJDENDE AANPAK VAN DE WERELDWIJDE OVERSCHRIJDINGSCRISIS VAN PLANETAIRE GRENZEN

Actie ondernemen op wereldschaal: de landbouw en de wereldeconomie fundamenteel veranderen.

Actie ondernemen op gewestelijk niveau: samenwerken met Vlaanderen en Wallonië op het vlak van ruimtelijke ordening.

Actie ondernemen op lokaal niveau (**aanbevelingen van het Comité**):

- Het Natuurplan integreren in het LKEP
- De Optiris-aanpak versterken
- Ontwikkeling van indicatoren voor het monitoren van regionaal klimaatbeleid
- De samenwerking tussen de regering, administraties en het Comité van Klimaatdeskundigen aanmoedigen
- Garanderen van eerlijke en billijke toegang tot de componenten arbeid en kapitaal

2. HET COMITÉ VAN KLIMAATDESKUNDIGEN

Dit gedeelte wordt niet in detail behandeld in deze infographie

3. OPVOLGING VAN HET GEWESTELIJK KLIMAAT

De opwarming in Brussel gaat 2x sneller dan wereldwijd

Europa is de snelst opwarmende regio ter wereld, met een opwarming die sinds de jaren 1980 twee keer zo hoog is als het wereldwijde gemiddelde.

Dit heeft
verschillende
mogelijke
gevolgen

Hitte-eilanden

Hittegolven

Extreme regenval

Risico op overstromingen

4. OPVOLGING VAN DE GEWESTELIJKE BROEIKASGASUITSTOOT

CO₂ is het belangrijkste broeikasgas in het Brussels Gewest

met **91%**

van emissies in 2021, voornamelijk door energieverbruik in gebouwen en transport.

Uitstoot gedaald sinds 2010

MAAR risico op stagnatie...

2 soorten emissies

- ↳ directe emissies (= Scope 1)
- ↳ indirecte emissies (= Scopes 2 en 3)*

➔ **90%**

van de elektriciteit die in het Brussels Gewest wordt verbruikt, wordt geïmporteerd.

Bovendien bestaat 28% van het totale energieverbruik in de regio uit elektriciteit. Scope 2 van broeikasgasemissies, die indirecte emissies omvatten in verband met de productie van geïmporteerde elektriciteit, zouden dus een belangrijke rol kunnen spelen in de totale emissies van de regio, aangezien 90% van deze elektriciteit in de regio wordt geïmporteerd.

* Scope 2 = emissies veroorzaakt door de productie van geïmporteerde energie.

Scope 3 = overige emissies veroorzaakt door economische activiteit (inclusief de invoer van goederen)

5. OPVOLGING VAN MAATREGELEN

5.1. Energie (elektriciteit en gas)

5.1.1. Zonnepanelen

185

GWh/jaar in 2030 aan **elektriciteitsproductie** uit fotovoltaïsche panelen in het Gewest (NEKP).

(verhoogde doelstellingen in de nieuwste versie van het LEKP)

334

GWh/jaar in 2030 aan **elektriciteitsproductie** uit zonnepanelen in het Gewest (LEKP).

Tussen 2010 en 2022 is de energieproductie uit zonnepanelen zeer sterk toegenomen, met een duidelijke stijging sinds 2018.

Belang om het systeem voor de toekenning van groene certificaten te behouden om:

- ↳ investeringen door derden te aanmoedigen
- ↳ in te spelen op de beperkte investering van eigenaars

5.1.2. Warmte koolstofarm maken

100

kWh/m²/jaar in 2050 van **primaire energie** voor residentiële gebouwen in de regio + energieneutraliteit voor tertiaire gebouwen (LEKP).

De inspanningen moeten worden opgevoerd:

- ↳ vermindering van de vraag naar warmte
- ↳ ontwikkeling van hernieuwbare bronnen

RENOVATIE PER BUURT + OPVOLGING!

5.2. Ruimtelijke ordening

5.2.1. Renovatie van gebouw

Het is noodzakkelijk om in te zetten op verschillende zaken:

- Zuinigheid;
- De renovatie per buurt;
- De opvolging van het verbruik per oppervlakte en per persoon (analyse van isolatie en het gedrag van bewoners en gebruikers);
- Een duurzame bouw- en renovatiesector.

Het Gewest voorziet **585 GWh/jaar** aan lokale (binnen de stad) productie van hernieuwbare energie (elektriciteit, warmte en koeling) tegen 2030

of **slechts 3%**

van het totale energieverbruik van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

MAAR:

Doelstelling buitenlandse productie: 665 GWh/jaar, ongewijzigd sinds de verhoging van de binnenstedelijke ambities in de laatste versie van LEKP...

Waarom plannen om de elektriciteitsproductie uit zonnepanelen binnen de Regio te verhogen zonder de import te verhogen?

Het is belangrijk te streven naar koolstofneutraliteit van energiestromen die in het Gewest worden geïmporteerd

ter herinnering:

90%

van de elektriciteit die in het Brussels Gewest wordt verbruikt, wordt geïmporteerd.

Streefpercentage voor renovatie van gebouwen:

3%/jaar

MAAR:

HUIDIGE RENOVATIESNELHEID: TUSSEN 0,25 EN 1%/JAAR

Het Comité steunt:

- EPB labels (**MAAR** er moet verder gegaan worden);
- Het TOTEM-tool;
- Het GRO;
- Herbruik van gebouwen;
- Het netwerk Ecobuild;
- De vermindering van het gebruik van beton en staal.

Rekening houden met de levenscyclus van materialen

5.2.2. Open ruimtes

14,7%

De Brusselse regering is van plan om **het areaal beschermd natuurgebied** te vergroten van 14,7 tot 25% in 2030.

25%

= behoud van biodiversiteit in openbare grondreservaten die momenteel bestemd zijn voor bebouwing.

In zijn verslag 2023 stelde het Comité een minimumpercentage groen op wegen voor:

- 5% voor wegen van minder dan 10 m breed
- 10% voor die tussen 10 en 18 m breed
- 15% voor personen met een breedte van meer dan 18m

Nodig om **de logica van verstedelijking om te keren** door oude industrieterreinen te beschouwen als gebieden met biodiversiteit en zo **het ruimtebeslag definitief een halt toe te roepen**.

- ↳ rewilding
- ↳ blauw-groene netwerken
- ↳ minder bedekking

MAAR:

Deze aanbevelingen zijn door 2 gedeeld in de nieuwe GSV.

5.2.3. Dichtheid

Het Brusselse Gewest **beschikt momenteel niet over een objectieve meting van de bebouwingdichtheid** in Brussel. **X**

nood aan

sociale huisvesting

geen ruimtebeslag*

* bouwen op bestaande locaties

dichtheid naar

BOVEN

5.2.4. Mobiliteit

Wegvervoer vertegenwoordigt

23%

van de uitstoot van broeikasgassen in het Brussels Gewest.

Broeikasgassen

Fijn stof

Het energieverbruik in de transportsector vertegenwoordigt meer dan 1/5 van het totale verbruik in het Brussels Gewest.

DOMINANTIE VAN HET WOONWERKVERKEER MET DE AUTO NAAR BRUSSEL

WAT TE DOEN?

- ↳ Modal shift naar openbaar vervoer en zachte en actieve vervoerswijzen
- ↳ Afschaffing van steun voor "bedrijfswagens"
- ↳ Hoogwaardige betaalbare woningen om pendelaars aan te moedigen naar Brussel te verhuizen
- ↳ Intelligente ruimtelijke ordening: groene ruimte, rustige buurten, schaal van interventie (Gewest, gemeente, buurt, blok), rekening houdend met planetaire grenzen

5.3. Biodiversiteit en ecosystemen

GEEN definitie van biodiversiteit in het Brussels Gewest.

Nodig om 3 basisbegrippen toe te voegen

Functies

Diensten

Hoeveelheid

Definitie voorgesteld door het Comité:

De hoeveelheid levende organismen die zich autonoom ontwikkelen in het Gewest.

Die definitie omvat fauna en flora, legt de nadruk op de kwantiteit en dus op de biomassa (het koolstofgewicht van fauna en flora), en de term 'autonoom' gaat verder dan een loutere instandhouding. Om de autonomie van de levende organismen te herstellen moet worden gekeken naar de positie en functie van elke soort in zijn ecosysteem en moeten de trofische ketens waarvan die soort afhankelijk wordt hersteld. Het herstellen van de trofische keten gebeurt via zogenaamde trofische herwildering.

* Rewilding betekent ook het herstellen van het complexe 'voedselweb'. Het voedselweb, is de verzameling onderling verbonden voedselketens binnen een ecosysteem: van vleesetende roofdieren tot grote planteneters, insecten en zelfs dood hout. Hoe meer soorten een ecosysteem in zijn voedselweb heeft, hoe veerkrachtiger het is. (WWF).

MAAR:

Het is niet voldoende om bomen te planten (zonder te variëren in leeftijd en soort) en de oppervlakte van groene gebieden te vergroten om de biodiversiteit te vergroten (zie aanbevelingen p. 37-40).

Laten we niet vergeten dat biodiversiteit zelf een planetaire grens vertegenwoordigt die al is overschreden.

Belang van de invoering van een **barometer van de staat van de biodiversiteit** in het Brussels Gewest, gebaseerd op bestaande kaarten.

Een tijdschema en een reeks objectieve, kwantitatieve en transparante indicatoren opstellen

Gradatie van het beheer en toegankelijkheid van groene ruimten:

- Autonome beschermde groene ruimte
- Beheerde groene ruimte
- Volledig toegankelijke groene ruimte
- Groene ruimte die volledig gewijd is aan recreatie

5.4. Governance

5 principes van de nieuwe climate governance:

- ↳ Sociale rechtvaardigheid en rechtvaardige overgang
- ↳ Bijdrage van de burger
- ↳ Progressie
- ↳ Wederkerigheid
- ↳ Geïntegreerde bestrijding van vervuiling

Klimaatordonnantie 2021:

Doelstelling van 40% reductie in directe broeikasgasemissies tegen 2030.

5.4.1. Sociale rechtvaardigheid

4 soorten milieuongelijkheid:

- De ongelijke verdeling van de milieukwaliteit tussen de verschillende sociale groepen;
- De ongelijke invloed van verschillende sociale groepen op het milieu;
- Het ongelijke effect van milieubeleid op de verschillende sociale groepen,
- Het ongelijke vermogen van verschillende sociale groepen om te handelen.

Het Comité van Klimaatdeskundigen stelt voor om zich te concentreren op de kwestie van de ongelijke verdeling van de milieukwaliteit tussen de verschillende sociale groepen om na te gaan hoe het overheidsbeleid in verband met deze kwestie kan handelen.

Nood aan:

- Systematisch e **in kaartbrenging** van milieurisico's
- **Begrip van correlatie tussen ecologische en sociale kwetsbaarheden** door na te denken hoe deze risico's zich verhouden tot de sociaaleconomische indicatoren van bevolkingsgroepen

MAAR:

Er zijn geen acties en geen overheidsbudgetten verbonden aan gemeentelijke klimaatplannen die dienen voor de omzetting van maatregelen om milieurisico's en kwetsbaarheden te verminderen.

Het GDPO en de Algemene Beleidsverklaring verwijzen alleen naar sociale ongelijkheden, niet naar milieuongelijkheden.

We moeten het principe van wederkerigheid* toepassen!

* Elke gewestelijke en lokale overheid treedt zodanig op dat de doeltreffendheid van de maatregelen van elke andere gewestelijke en lokale overheid, gelet op de vastgestelde algemene doelstellingen, wordt versterkt, gaat systematisch de mogelijke gevolgen na van een maatregel voor het Brussels klimaatbeleid nagaat.

5.4.2. Bijdrage van de burger

Het is **dringend nodig** om mensen mee te krijgen in het beleid dat klimaatverandering tegengaat.

om een transformatie mogelijk te maken op verschillen niveau's

Individueel

Collectief

Gedrag

Institutioneel

Participatieschaal van Arnstein:

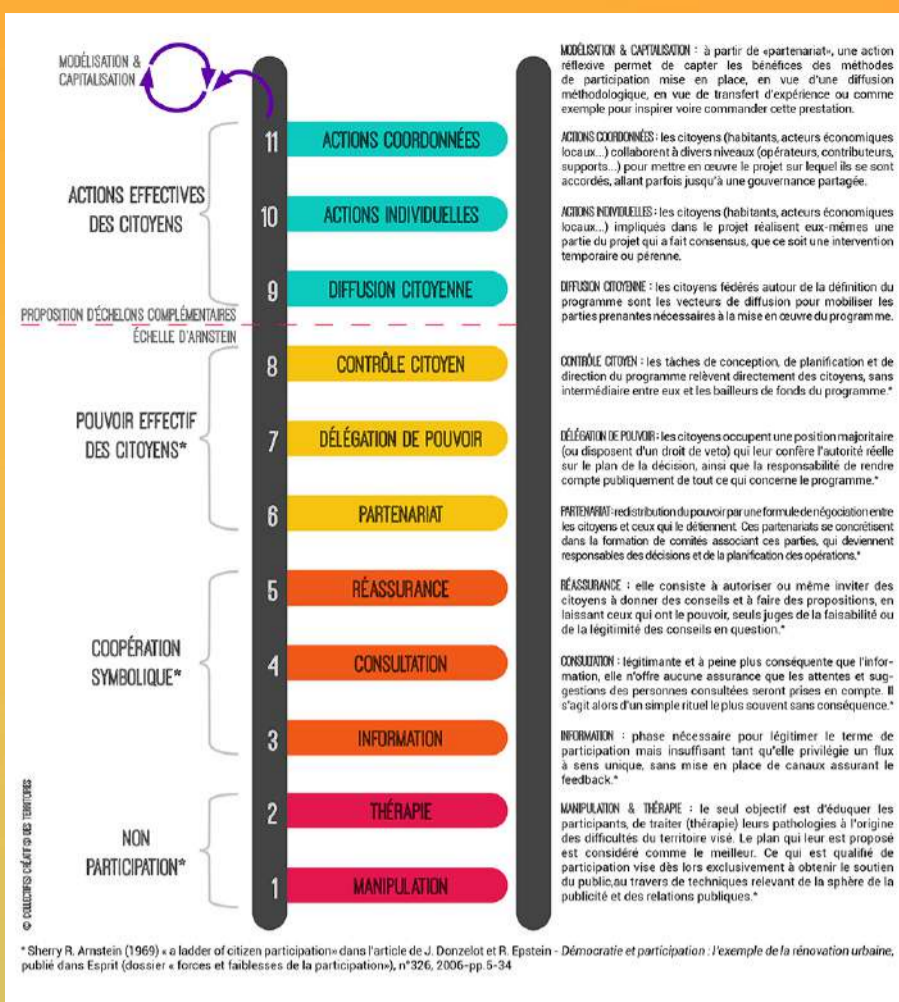

Sleutелеlement ondersteund door het Gewest om een representatief burgerpanel te betrekken

Gemeentelijke Klimaatplannen

“Als 5% van alle Europese burgers betrokken zou zijn geweest bij burgeractiviteiten, zou bijna 85% van de EU-landen in staat zijn geweest om in 2020 hun doelstellingen van 20% inzake de reductie van broeikasgasuitstoot te behalen.”

P. 50 van het verslag

➔ Belang om verder te gaan dan sensibiliseringsbeleid over de uitdagingen van klimaatverandering om gemeenschappen te versterken.

- ↳ Top-down handelen
- ↳ Maar ook bottom-up veranderingen aanmoedigen en mogelijk maken (energiegemeenschappen, integraal waterbeheer, enz.)

MAAR welke impact hebben deze grassroots* innovaties?

* Grassroots innovations verwijzen naar initiatieven voor verandering of innovatie die op lokaal niveau ontstaan, vaak spontaan, en die geïnitieerd en geleid worden door individuen of groepen binnen de burgermaatschappij.

↳ Noodzaak om burgers en groepen mondiger te maken en deze sociale en technologische innovaties te verbinden met andere spelers om de transformatie van gevestigde systemen aan te moedigen door experimentele praktijken op te nemen in overheidsinstellingen.

5.4.2. Wederkerigheid

Elke gewestelijke en lokale overheid treedt zodanig op dat de doeltreffendheid van de maatregelen van elke andere gewestelijke en lokale overheid, gelet op de vastgestelde algemene doelstellingen, wordt versterkt, gaat systematisch de mogelijke gevolgen van een maatregel voor het Brusselse klimaatbeleid na.

MAAR hoe kan de operationalisatie van deze plannen worden gemobiliseerd en hun doelstellingen worden gedeeld?

↳ Obstaken van institutionele complexiteit...

➔ Integratie van sociaal en milieubeleid in gewestelijk en lokaal beleid en plannen (bijv. komende PGRD en GBP).

6. BESLUIT ➔ Dit gedeelte wordt niet in detail behandeld in deze infografie

7. SAMENVATTING VAN DE AANBEVELINGEN VAN HET COMITÉ P. 61-63 van het verslag

Het jaar 2023 markeert daarom een welgekomen ontwikkeling in de gewestelijke klimaatgovernance, ondanks de algemene uitdagingen die blijven bestaan:

- De trends in het energieverbruik van het Gewest zijn bemoedigend, maar het koolstofarm maken van warmte zal een veel sterkere vermindering van het aardgasverbruik met zich mee moeten brengen, waarvoor een concreet actieplan en tussenliggende doelstellingen zullen moeten worden vastgesteld.
- De doelstelling van 3% jaarlijkse renovatie van gebouwen die in het LKEP is opgenomen, is ambitieus en noodzakelijk als we de uitdagingen op het gebied van energieverbruik willen aangaan. De middelen die nodig zijn om dit doel te bereiken, moeten echter nog worden ontwikkeld. Het Comité van Klimaatdeskundigen vestigt de aandacht op de kwesties van sociale rechtvaardigheid in verband met renovatie en bonusbeleid, om te vermijden dat bestaande ongelijkheden nog groter worden.
- De doelstellingen voor de lokale productie van hernieuwbare energie moeten ambitieuzer zijn en de hernieuwbare oorsprong van energie die in het Gewest wordt geïmporteerd moet worden gegarandeerd, waarbij het gebruik van statistische overdrachten op termijn moet worden vermeden.
- Of het nu gaat om de renovatie van gebouwen, de productie van hernieuwbare energie of het duurzame beheer van afval en water, benadrukt het Comité van Klimaatdeskundigen dat het belangrijk is om de logica van individuele subsidies te overstijgen en collectieve en innovatieve benaderingen te ontwikkelen op wijk- of huizenblokniveau, om schaalvoordelen te realiseren, investeringen te optimaliseren en burgerparticipatie te garanderen.
- De kwesties van een rechtvaardige overgang en burgerparticipatie moeten worden versterkt en beter worden gestructureerd, zowel wat betreft de plannings- en monitoringindicatoren van het LKEP als wat betreft de uitvoering van de maatregelen.
- De strategie voor de bescherming van de biodiversiteit moet nog verder worden uitgewerkt op gewestelijk niveau om de langetermijneffecten en de monitoring te garanderen. Het Comité van Klimaatdeskundigen is bezorgd over het gebrek aan continuïteit en samenhang van de natuuracties op het gewestelijke grondgebied.
- De goedkeuring van het LKEP en het Natuurplan, als centrale plannen in het klimaat- en milieubeleid, moet leiden tot een betere integratie van de verschillende instrumenten en plannen van het Gewest en de gemeenten volgens het beginsel van wederkerigheid.
- Gezien de urgentie van de klimaatuitdaging en van de overschrijding van de planetaire grenzen moeten de verschillende sectorale openbare beleidsplannen en -instrumenten worden gemobiliseerd en gecoördineerd om de best mogelijke bijdrage te leveren aan de beperking van en aanpassing aan de klimaatverandering en de bescherming van de biodiversiteit, terwijl het beginsel van een rechtvaardige transitie wordt gewaarborgd.